

Jason Ditton

*Controlology: Beyond the New Criminology**

FRANK BOVENKERK

Het hoge woord moet er maar uit: criminaliteit bestaat niet! Het juridische concept misdaad is niet anders dan de heterogene verzameling van menselijke gedragingen – van bedrieglijke bankbreuk tot seksueel misbruik van kinderen en van het overschrijden van de maximum-snelheid in het verkeer tot de fabricage van synthetische drugs – die niet meer met elkaar gemeen hebben dan dat zij strafbaar zijn gesteld. De verschillende soorten criminaliteit doen zich aan ons voor als golven: een verschijnsel ontvangt een tijd lang bezorgde en verantwoordige aandacht, maar die aandacht verdwijnt daarna weer. Dat wil helemaal niet zeggen dat er intussen in de empirische werkelijkheid iets opmerkelijks is gebeurd.

Politie en justitie maken zich in Nederland nu al meer dan tien jaar buitengewoon druk om de opkomst van de georganiseerde misdaad (en dan bedoelen ze de ondernemers die doen in goederen en diensten die illegaal zijn) maar zoiets als een maffia komt in Nederland helemaal niet voor! Ik weet in ieder geval niet van landstroken, stadsdelen en branches of marktsegmenten die echt door criminele organisaties worden ‘gecontroleerd’ om ze af te persen. De media maken veel ophef van de plotselinge explosie van ‘zinloos geweld’ en de publieke opinie reageert ontzet. Er bestaat evenwel geen kwantitatieve aanwijzing dat vechtpartijen door jongens in groepsverband (al dan niet onder invloed) die slecht aflopen nu opeens meer voorkomen dan vijf, vijftientig of honderd jaar geleden.

Deze ontnuchterende kijk op het criminaliteitsverschijnsel staat in de leerboeken bekend als het perspectief van ‘labeling’ of etiketteren en de les die er bij de analyse van concrete criminaliteitsproblemen uit wordt getrokken bestaat uit het amenderen van de waargenomen werkelijkheid. Een echte theorie is er echter nog niet over geschreven. Ik ken eigenlijk maar één schrijver die een ver-

* London: Macmillan Press, 1979

metele poging doet om de uiterste consequentie te trekken: Jason Ditton. Als de misdaad niet echt bestaat, maar een fantoom is dat wordt opgeroepen als een serie van sociale constructies, dan kunnen we het verschijnsel slechts bestuderen door de actieve partij, de controlerende instanties, te onderzoeken. Het verschijnsel is zijn reactie. Het vak criminologie behoort dan te worden vervangen door de discipline van de *controlology* en dat is dan ook de titel van zijn boek dat in 1979 uitkomt bij de Macmillan Press in Londen.

De wetenschapsbeoefenaren die werken met het labeling perspectief hebben veelvuldig beschreven hoe misdaad wordt gepercipieerd als het (plotselinge) ontstaan van 'moral panics', 'crime scares' en 'hypes'. Alle betrokken personen en instanties (de media, de politie, de aanklager, de rechter, de wetgever enzovoort) versterken de aandacht voor het verschijnsel en dat leidt tot een (excuus voor het anglicisme) 'amplificatiespiraal'. Het blijft echter onduidelijk hoe het komt dat die aandacht na verloop ook weer wegebt. Het stopt, schrijft Ditton, als het strafrechtelijke systeem zichzelf overlaadt en wanneer het aantal voor het betrokken delict aannemelijke daders uitgeput raakt. Volgens hem kan een golfbeweging van delicten heel goed worden begrepen door de activiteiten van een serie van betrokken instanties te beschouwen als een systeem waarbij samenballing en uitbreiding van aandacht elkaar afwisselen via het mechanisme van terugkoppeling.

Waarom is het met die labeling-theorie eigenlijk niets geworden? Ditton (p. 5) klaagt dat het nooit tot institutionalisering aan de universiteit te gekomen. Dat roept de vraag op waarom dat dan zo is. Ik heb het idee dat de beoefenaren van het genre (stadsetnografen, descriptief sociologen, cultureel-criminologen of hoe ze zich ook noemen) eigenwijze eenlingen zijn en blijven. Niet zelden is hun onderwerp uit opportunisme gekozen en beschrijven ze het wereldje waar ze zelf deel van uitmaken of hebben gemaakt. Helers schrijven over de wereld van de dieven, drugsdealers over verslavingsproblemen en in (Angelsaksische) landen waar de gevangenisstraffen lang genoeg zijn, studeren gedetineerden af op scripties over het leven in eenzame opsluiting.

Jason Ditton was eerder beroemd geworden met zijn studie van de beroeps-criminaliteit van broodbezorgers: *Part Time Crime* (1977). De loopjongens bestelen de baas, ze nemen brood mee naar huis en straffen lastige klanten door als die niet thuis zijn het bestelde gesneden wit boterham voor boterham door de brievenbus te frommelen. We begrijpen hoe Jason Ditton zijn studie heeft betaald. Bij sommige etnografen gaat zo'n instelling moeilijk weer over. Ik heb Ditton leren kennen als de briljante criminoloog waarmee nochtans altijd iets aan de hand is. Hij bruuskeert zijn collega's (in het Verenigd Koninkrijk!) door te openlijk drugs te gebruiken. Er is altijd gesmoes over creatief boekhouden met zijn onderzoeksprojecten.

Misschien zijn er nochtans ook andere redenen waarom het labeling perspectief wetenschappelijk niet heeft doorgezet en waarom niemand met het uitdagende onderzoeksprogramma van Ditton aan de slag is gegaan. Het uitgangspunt dat in beginsel iedere vorm van menselijk gedrag als misdaad kan worden bestempeld, is empirisch niet houdbaar. Sommige menselijke handelingen hebben (in alle culturen) echt meer kans om te worden gecriminaliseerd dan andere. En: volgt er na een misdaadgolf werkelijk altijd een dal? De punitief ingestelde Amerikanen doen al meer dan tien jaar hun best om de stelling onderuit te halen. Er zijn nu al meer dan twee miljoen Amerikanen in enigerlei vorm onder controle gesteld van het strafrecht en dat betreft merendeels drugs-gerelateerde delicten. Het einde van de onzinnige 'war on drugs' lijkt daar nog lang niet in zicht.

Jason Ditton (1949) is sinds 1997 hoogleraar criminologie aan Sheffield University. Tevens is hij directeur van het Scottish Centre for Criminology te Glasgow. Zijn vele publicaties gaan o.a. over 'natural criminology', druggebruik in Nederland en Schotland, en de informele stedelijke economie.